

Zabrinutost studenata sestrinstva prilikom kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19

Blažanović, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Dental Medicine and Health Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:243:809686>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Dental Medicine and Health Osijek
Repository](#)



SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA DENTALNU MEDICINU I ZDRAVSTVO

OSIJEK

Diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo

Iva Blažanović

**ZABRINUTOST STUDENATA
SESTRINSTVA PRILIKOM KLINIČKIH
VJEŽBI TIJEKOM PANDEMIJE
BOLESTI COVID-19**

Diplomski rad

Osijek, 2021.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA DENTALNU MEDICINU I ZDRAVSTVO

OSIJEK

Diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo

Iva Blažanović

**ZABRINUTOST STUDENATA
SESTRINSTVA PRILIKOM KLINIČKIH
VJEŽBI TIJEKOM PANDEMIJE
BOLESTI COVID-19**

Diplomski rad

Osijek, 2021.

Rad je ostvaren na Fakultetu za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek

Diplomski rad mentorirala: doc. dr. sc. Ivana Barać, prof.

Rad obuhvaća 32 lista, 9 tablica i 0 slika.

Znanstveno područje: Biomedicina i zdravstvo

Znanstveno polje: Kliničke medicinske znanosti

Znanstvena grana: Sestrinstvo

ZAHVALA

Zahvaljujem mentorici na trudu, nesebičnoj pomoći i vodstvu te dragocjenim uputama i savjetima koji su bili potrebni za izradu diplomskog rada. Svim profesorima, asistentima i ostalim djelatnicima na Fakultetu za dentalnu medicinu i zdravstvo u Osijeku zahvaljujem na pruženom znanju i ugodnoj suradnji.

Želim zahvaliti svim prijateljima i kolegama koji su mi studentske dane učinili najljepšim dijelom života i motivirali me u teškim trenucima da nastavim dalje.

I na kraju, najveću zaslugu za sve ono što sam postigla, pripisujem svojim roditeljima. Pružanje bezuvjetne podrške tijekom svih godina studiranja nije lak zadatak. Bez njih ovo, do sada ostvareno, ne bi bilo moguće jer iza svakog djeteta koje vjeruje u sebe, stoji roditelj koji je vjerovao prvi.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Koronavirusi	1
1.2. Pandemije u prošlosti	2
1.3. Zabrinutost kod studenata	3
1.4. Nastava udaljenim putem	3
1.5. Kliničke vježbe tijekom pandemije	4
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	6
3. ISPITANICI I METODE	7
3.1. Ustroj studije	7
3.2. Ispitanici	7
3.3. Metode	7
3.4. Statističke metode	7
4. REZULTATI	9
5. RASPRAVA	18
6. ZAKLJUČAK	20
7. SAŽETAK	21
8. SUMMARY	22
9. LITERATURA	23
10. ŽIVOTOPIS	26

KRATICE

COVID-19 – bolest koronavirus 2019 (eng. Coronavirus disease 2019)

SARS-CoV-2 – teški akutni respiratorni sindrom, koronavirus 2 (eng. Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2)

WHO- svjetska zdravstvena organizacija (eng. World Health Organization)

HIV – virus humane imunodeficijencije (eng. Human Immunodeficiency Virus)

SARS – teški akutni respiratorni sindrom (eng. Severe Acute Respiratory Syndrome)

MERS – bliskoistočni respiratorni sindrom (eng. Middle East Respiratory Syndrome)

MERS- CoV – bliskoistočni respiratorni sindrom, koronavirus (eng. Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus)

1. UVOD

Svijet se u današnje vrijeme našao pred posebnom prijetnjom koju je izazvala pandemija bolesti COVID-19. Ta bolest uzrokovana je koronavirusom 2 (SARS-CoV-2), a svijet ju je upoznao krajem prosinca 2019. godine. Wuhan, grad u Kini, zabilježio je prvi slučaj zaraze tim virusom, koji se kasnije proširio na sve kontinente, osim Anktarktike. Nakon prvog prijavljenog slučaja dnevno smo bili izvještavani o situaciji koja je vrlo brzo eskalirala i imala utjecaj na sve nas. Ubrzo je pandemija bolesti COVID-19 postala globalna prijetnja koja je sa sobom donijela brojne mjere i odnijela mnoge živote (1).

1.1. Koronavirusi

Koronavirusi pripadaju redu Nidovirales, obitelji Coronaviridae, koji se dijeli u dvije podobitelji: Torovirinae i Coronavirinae. Podobitelj Coronavirinae se dalje dijeli na četiri vrste: Alfa koronavirus, Beta koronavirus, Gama koronavirus i Delta koronavirus. Ti virusi napadaju najčešće životinje te uzrokuju epidemičke i epizootske bolesti (2). Alfa koronavirus i Beta koronavirus napadaju sisavce, uključujući šišmiše, a u nekim slučajevima moguć je prijenos koronavirusa na ljude. Ptičja gripa primjer je prijenosa koronavirusa s ptica na ljude (3). Put prijenosa ljudskih koronavirusa jest kapljicama koje sadrže virus ili aerosolima koje zaraženi pojedinac izbacuje prilikom kašljanja, kihanja ili glasnog razgovora. Izravnim kontaktom sa stvarima koje su kontaminirane virusom, moguća je zaraza (4). Ljudski koronavirusi uzrokovali su bolesti koje su većinom bile sezonske, poput prehlade tijekom zimskih mjeseci. Razmnožavaju se u epitelu koji ima kratak zaštitni imunitet te je iz navedenog razloga reinfekcija česta. Infekcija može biti asimptomatska te su virusni antigeni uočeni i kod zdravih pojedinaca (3). Bolest koronavirusa 2019 (COVID-19) uzrokuje patogen pod nazivom SARS-coV-2. Ovaj patogen sedmi je tip koronavirusa koji je izoliran u ljudi, a pripada Beta rodu koronavirusa čiji genom ima 96% sličnosti s onim izoliranim iz šišmiša 2013. godine (5). Užurbanim načinom života i globalizacijom, bolest se vrlo brzo proširila na cijeli svijet i postala je veliki zdravstveni problem. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) proglasila je pandemiju tri mjeseca nakon prvog zabilježenog slučaja u kineskom gradu Wuhanu, u prosincu 2019. godine (6). Bolest se očitovala nakon inkubacije u trajanju od 4-14 dana, simptomima kao što su kašalj, temperatura, bol u mišićima, gubitak okusa i mirisa, nedostatak zraka. Nadalje, u 10% pacijenata zabilježena je mučnina, proljev i bolovi u abdomenu, a u 30% pacijenata, nakon petog dana bolesti pojavila se dispneja, hipoksemija i upala pluća (7). Nakon što je dijagnosticiran, virus je zahtijevao liječenje, što je bio težak

zadatak s obzirom na to da nije bilo lijeka koji se mogao boriti protiv tog virusa (1). Liječeni su simptomi virusa kako ne bi došlo do daljnjih komplikacija. Novonastala situacija potaknula je socijalno distanciranje kako bi spriječila širenje virusa.

1.2. Pandemije u prošlosti

Trenutna pandemija bolesti COVID-19 najozbiljnija je globalna pandemija u posljednjih sto godina. No, u prošlosti smo se susreli sa smrtonosnijim pandemijama ili epidemijama poput španjolske gripe, ebole, malih boginja, virusa humane imunodeficijencije (HIV), bliskoistočnog respiratornog sindroma (MERS) i teškog akutnog respiratornog sindroma (SARS) koje su odnijele brojne živote i ostavile neizbrisiv trag (8). Zbog neočekivane pojave virusa, ubrzanog širenja, teške kontrole nad zaraženima predstavljaju značajan izazov, kako u zdravstvu, tako i u ostalim djelatnostima. Različiti faktori mogu biti pokretači za pojavu zaraznih bolesti. Razvojem međunarodne trgovine, povećanim prometom ljudi i životinja pridonosi se širenju bolesti. Nadalje, siromaštvo, socijalne nejednakosti, nepoštivanje mjera i ratovi dovode do smanjenja higijenskih uvjeta što pridonosi pojavi novih bolesti (9). Iako različite, svaka od pandemija donijela nam je nove spoznaje koje smo dalje mogli primijeniti na buduće izazove (10). Jedna od najupečatljivijih lekcija naučenih iz ranijih epidemija virusa jest ta da postoji potreba za izvještavanjem o svim slučajevima bilo koje bolesti s potencijalom za međunarodno širenje. Ta stavka postala je osobito važno u izrazito pokretnom svijetu modernog doba. Tijekom epidemije SARS-CoV-a, svjetska zdravstvena organizacija donijela je odluku na svjetskoj zdravstvenoj skupštini održanoj 2003. Godine u kojoj su sve zemlje pozvane da prijave slučajeve zaraze te da dostave informacije koje je zatražila svjetska zdravstvena organizacija, a koje bi mogle pomoći u sprječavanju međunarodnog širenja virusa. Isto tako, za vrijeme pandemije ili epidemije, međunarodna suradnja ima ogromnu važnost u kojoj znanstvenici i stručnjaci iz područja javnog zdravstva diljem svijeta moraju raditi za dobrobit čovječanstva (8). Većina država provodi razne javnozdravstvene mjere, kao što su socijalno distanciranje, upotreba maski za lice, identifikacija skupina i izolacija, zatvaranje škola, radnih mjesta, restorana, kafića, zatvaranje i ograničenje javnog prijevoza, ograničenja veličine okupljanja i poslovnih kapaciteta, zatvaranje unutarnjih i međunarodnih granica, ograničenja putovanja i prisilna karantena. Ove javnozdravstvene mjere imaju za cilj usporiti i smanjiti širenje epidemije, spriječiti prepunjavanje kapaciteta zdravstvenog sustava i zaštititi najrizičnije skupine društva (10). Stroge mjere sprječavanja širenja virusa i smanjenja smrtnosti sa sobom donose i novi pojam s kojim se do sad nismo susretali pod nazivom *lockdown* (11). Taj pojam označava zatvaranje

koje je određeno od strane države s ograničenjima u svim djelatnostima. Glavni slogan glasio je: „ostanimo doma“, kako bi zaštitili sebe i ljude oko nas. Ovakvim načinom izravno se smanjuje širenje virusa.

1.3. Zabrinutost kod studenata

Pojava pandemije bolesti COVID-19 u velikoj mjeri utječe na zabrinutost studenata s obzirom na to da su suočeni s velikim promjenama. Suočavanje sa strahom od infekcije virusom SARS-CoV-2, strahom za osobno zdravlje i zdravlje obitelji te novim načinom obrazovanja na daljinu predstavlja izazov (12). Iako je glavna preporuka u to vrijeme bila ostati kod kuće i ostati siguran, to nije bilo moguće primijeniti na kliničku praksu studenata sestrinstva. Svijet je suočen s javnom zdravstvenom krizom u kojoj su medicinske sestre uvijek na prvoj crti obrane (13). Strah od nepoznatog pridonosi pojavi stresa. Istraživanja pokazuju kako su studenti bili zabrinuti da u slučaju ukidanja kliničke prakse neće steći dovoljno vještina te neće biti kompetentni za budući rad. Pandemija bolesti COVID-19 je trauma koja utječe na studente sestrinstva kroz razne aspekte, no oni su ti koji trebaju razviti vještine kako bi zaštitili sebe, svoje obitelji i zajednicu u kojoj žive. Osiguravanjem točnih informacija o novonastaloj situaciji te poučavanjem o važnosti zaštitne opreme pomažemo studentima u suočavanju sa stresom i smanjujemo osjećaj zabrinutosti (14).

1.4. Nastava udaljenim putem

Novonastala situacija zahtijevala je prilagodbu u svim aspektima života i postavila je pred školstvo veliki izazov. Uvođenjem socijalnog distanciranja i potpunog *lockdown-a* zatvorene su škole i sveučilišta te je bilo potrebno prilagoditi održavanje nastave i osmisliti nove metode. Profesori i suradnici našli su se pred velikim izazovom kako tradicionalan način učenja prenijeti na *online* učenje (15). U ožujku 2020. godine započelo je održavanje nastave na daljinu. Uzevši u obzir da nije postojao raniji primjer koji smo mogli slijediti, u početku je nastupila faza šoka, a potom su usvojeni novi načini komunikacije i nastave na daljinu posredstvom digitalnih platformi. Digitalne platforme omogućile su povezivanje jednih s drugima bez obzira na udaljenost i mjesto na kojemu se nalazili te dijeljenje informacija svima koji sudjeluju u procesu učenja, što možemo smatrati velikom prednosti. Preko noći, dosadašnja interakcija „licem u lice“ postala je interakcija putem video konferencijskih poziva u kojima je bila moguća komunikacija s profesorima. Microsoft Teams, Zoom i Moodle virtualne učionice postale su svakodnevica studenata. Takav način poučavanja omogućava nastavniku veliku kreativnost u kreiranju sadržaja. Negativne strane ovakve vrste učenja su:

moćni tehnički problemi koji se pojavljuju zbog internetske veze, nedostupnost uređaja na kojima je moguće pratiti nastavu, nedostatak tehničkih znanja i vještina o digitalnim platformama i njihovom načinu rada, manjak obrazovanja u području informatičke pismenosti. Iako se od studenata očekuje da budu digitalno obrazovani, ako se uzme u obzir doba u kojem živimo, nemaju svi studenti jednaku razinu računalnog obrazovanja što im u velikoj mjeri otežava snalaženje na računalu. Nadalje, važno je staviti naglasak na mentalno stanje studenata zbog nedostatka fizičke podrške vršnjačkih skupina, izolacije, straha i tjeskobe povezane s pandemijom. Podrška i razumijevanje međusobnih potreba te individualan pristup pomoći će u stvaranju boljeg virtualnog okruženja u učionici, što olakšava učenje (16). Istraživanje pokazuje da studenti, iako su se brzo priviknuli na online nastavu, preferiraju klasičan oblik nastave zbog veće i kvalitetnije mogućnosti interakcije s profesorima i kolegama tijekom nastave (13).

1.5. Kliničke vježbe tijekom pandemije

Preddiplomski sveučilišni studij sestrinstva temelji se na stručnom i znanstvenom osposobljavanju studenata uz mentorski nadzor na specijaliziranim vježbama. Izobrazba se odvija na visokoj razini, a za rezultat ima visokoobrazovani i kompetentni kadar koji će kao odgovorne osobe organizirati zdravstvenu njegu, promovirati zdravlje te sudjelovati u očuvanju zdravlja, prevenciji bolesti i napretku društva u cjelini. Cilj preddiplomskog sveučilišnog studija sestrinstva jest obrazovanje stručnjaka za samostalni rad u kliničkim bolnicama, zdravstvenim zavodima i institutima. Nastava se izvodi sukladno kolegijima prema područjima zdravstva kroz predavanja, seminare te kliničke i metodičke vježbe. Preddiplomski studij sestrinstva traje tri akademske godine, a sadrži preko 4600 sati od kojih je više od pola klinička nastava. Predviđenim planom i programom stječu se potrebne vještine i kompetencije (17). Uzevši u obzir ovakav način edukacije studenata sestrinstva, pandemija bolesti COVID-19 utjecala je na organizaciju nastave te provođenje kliničkih vježbi u predviđenom okruženju. Početkom pandemije bolesti COVID-19 kliničke vježbe bile su odgođene u KBC-u Osijek kako se studenti ne bi zarazili i kako ne bi donijeli zarazu. Nakon stabilizacije epidemiološke situacije, kliničke vježbe su ponovo uvedene. Kako bi smanjili i uklonili rizik od zaraze bolesti COVID-19 zdravstveno osoblje koristi osobnu zaštitnu opremu. Osobna zaštitna oprema predstavlja barijeru od tjelesnih tekućina, kapljica pri kihanju i kašljanju ili kontaminiranih površina koje bi mogle zaraziti zdravstvene djelatnike. Rukavice, maske, zaštitne naočale, kaljače, kape, pregače, ogrtači, kombinezoni i oprema za disanje (respirator) sastavni su dio zaštitne opreme. Pravilna primjena ključan je dio ovog

procesa, kao i pravilno uklanjanje jer se za vrijeme skidanja zaštitne opreme zdravstveni radnici mogu kontaminirati (18). Pravilna primjena uključivala je slijedeće upute: oprema mora pokrivati cijelo tijelo, oprema mora biti odgovarajuće veličine, ukoliko je dostupno koristiti viralnu barijeru. Također, bila je preporuka racionalno korištenje prema dostupnim resursima, a u skladu s važećim smjernicama. Oblačenje i skidane zaštitne opreme raspisano je sukladno protokolu po koracima. Početkom pandemije, zdravstveni djelatnici educirani su pisanim i video sadržajem o oblačenju, nošenju i uklanjanju zaštitne opreme te je nakon provedenih edukacija smanjen broj kontaminacija (18). Osim pravilnog korištenja zaštitne opreme, veliku ulogu u sprječavanju širenja pandemije igra higijena ruku i dezinfekcija prostora. Higijena ruku provodi se sukladno zlatnom standardu „pet trenutaka za higijenu ruku“ koji je brz i jednostavan te vrlo učinkovit u sprječavanju širenja infekcije (19). Osim navedenih protokola prilikom nošenja zaštitne opreme, cijepljenje je poznato kao jedna od najefikasnijih mjera u povijesti javnog zdravstva. Također, najučinkovitiji je način sprječavanja širenja pandemije i najdjelotvorniji je način zaštite od bolesti COVID-19. Kako bi se cjepivu povećala efikasnost, bitno je cijepiti veliku većinu populacije. Cijepljenjem štitimo sebe i sve osobe s kojima dolazimo u kontakt (20). Studenti su dužni biti cijepljeni kako bi mogli pristupiti kliničkim vježbama.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovog istraživanja ispitati zabrinutost studenata sestrinstva tijekom kliničkih vježbi uslijed pandemije bolesti COVID-19.

Specifični ciljevi su:

1. ispitati postoje li razlike u razini zabrinutosti studenata sestrinstva u odnosu na dob i spol
2. ispitati postoje li razlike u razini zabrinutosti studenata sestrinstva u odnosu na prethodno obrazovanje i godinu studija
3. ispitati postoje li razlike u razini zabrinutosti studenata sestrinstva u odnosu na cijepljenje i preboljenu bolest COVID-19
4. ispitati postoje li razlike u razini zabrinutosti studenata sestrinstva u odnosu na akademski uspjeh

3. ISPITANICI I METODE

3.1. Ustroj studije

Istraživanje je provedeno kao presječno istraživanje (21).

3.2. Ispitanici

U istraživanju koje je provedeno sudjelovalo je 83 studenata sestrinstva (17 muškaraca i 66 žena) te su u rezultate ovog diplomskog rada uključeni samo oni studenti Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek koji su odgovorili na sva pitanja u *online* upitniku. Odobrenje za istraživanje dobiveno je od strane Etičkog povjerenstva Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo.

3.3. Metode

Istraživanje se provodilo putem *online* anketnog upitnika koji je formuliran za potrebe ovog istraživanja putem Google obrazaca te je postavljen na *online* platformu tijekom kolovoza 2021. godine. Studenti preddiplomskog studija sestrinstva na Fakultetu za dentalnu medicinu i zdravstvo u Osijeku bili su ispitanici. Upitnik se provodio anonimno te je trajao 5-7 minuta. Anketni upitnik se sastojao od 23 pitanja podijeljenih u tri dijela. Prvi dio upitnika odnosio se na sociodemografske podatke studenata u kojemu se tražilo od ispitanika da odgovore na pitanja o svome spolu, godinama života, prethodnom obrazovanju, godini studiranja, radnom stažu, trenutnom zaposlenju, statusu u odnosi na cijepljenje, potvrdi preboljenja bolesti COVID-19 te akademskom uspjehu. Drugi dio upitnika odnosio se na procjenu zabrinutosti studenata za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije bolesti COVID-19. Zadatak studenata bio je ispod svake tvrdnje o zabrinutosti označiti broj 1-4, gdje viši rezultat označava veću razinu zabrinutosti. Posljednji dio upitnika odnosio se na iskustva studenata vezano uz *online* nastavu za vrijeme pandemije COVID-19. U ovom dijelu bilo je potrebno označiti brojem 1-4 svaku tvrdnju koja se odnosi na ispitanika gdje je broj 1 označavao „ni malo se ne slažem“, a broj 4 „u potpunosti se slažem“.

3.4. Statističke metode

Kategorijski podatci predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Numerički podatci opisani su medijanom i granicama interkvartilnog raspona. Normalnost raspodjele numeričkih varijabli testirana je Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Zbog odstupanja od normalne raspodjele, numeričke varijable između dviju nezavisnih skupina testirane su Mann-Whitneyevim U testom. Numeričke varijable u slučaju 3 i više nezavisnih skupina zbog

3. ISPITANICI I METODE

odstupanja od normalne raspodjele testirane su Kruskal-Wallisovim testom. Sve p vrijednosti su dvostrane. Razina značajnosti je postavljena na $\alpha = 0,05$. Za statističku analizu korišten je statistički program SPSS (inačica 22.0, SPSS Inc., Chicago, IL, SAD).

4. REZULTATI

U istraživanju je sudjelovalo 83 ispitanika, od kojih je 117 (21 %) muškaraca te 66 (79 %) žena. Medijan dobi je 23 godine (interkvartilnog raspona od 21 do 38 godina) u rasponu od 19 do 50 godina. 67 (81 %) ispitanika završilo je srednju medicinsku školu, najviše je ispitanika na 3. godini preddiplomskog studija, od ukupno 83 ispitanika, njih 50 (60 %) u radnom je odnosu, a medijan godina radnog je staža 6 godina (interkvartilnog raspona od 2 do 21) u rasponu od 1 do 30 godina. Dvije je doze cjepiva primilo 46 (56 %) ispitanika, dok njih 35 (42 %) nisu cijepljeni, a 20 (24 %) ispitanika su preboljeli COVID-19. Najveći broj ispitanika, njih 60 (72 %) imaju vrlo dobar uspjeh, dok 15 (18 %) ima odličan uspjeh (Tablica 1).

Tablica 1. Osobitosti ispitanika

		Broj (%) ispitanika
Spol	Muško	17 (21)
	Žensko	66 (79)
Dob	19 – 29	56 (67)
	30 – 39	10 (12)
	40 – 50	17 (21)
Završena srednja škola	Gimnazija	10 (12)
	Medicinska	67 (81)
	Drugo	6 (7)
Godina studija	1. god preddiplomskog	14 (17)
	2. god preddiplomskog	20 (24)
	3. god preddiplomskog	33 (40)
	1. god diplomskog	5 (6)
	2. god diplomskog	11 (13)
Radni staž	Da	50 (60)
	Ne	33 (40)
Ako da, koliko? (u godinama)	Ne radim	32 (39)
	0 – 9	27 (32)
	10 – 19	8 (10)
	20 – 30	16 (19)
Radno mjesto	Covid odjel/bolnica	3 (4)
	Drugi odjel ili poliklinika	15 (18)
	Drugo radno mjesto	33 (40)
	Nisam zaposlen/a	32 (38)
Cijepljenje	Da, primio/la sam jednu dozu	2 (2)
	Da, primio/la sam obje doze	46 (56)
	Ne, nisam cijepljen/a	35 (42)
Jeste li preboljeli COVID-19?	Da	20 (24)
	Ne	63 (76)
Trenutni akademski uspjeh	Dobar	8 (10)
	Vrlo dobar	60 (72)
	Odličan	15 (18)
Ukupno		83 (100)

Najviše ispitanika, njih 31 (37 %) jako su zabrinuti zbog mogućnosti da oni prenesu COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice. Ostale tvrdnje zabrinutosti ispitanika prikazane su u Tablici 2.

Tablica 2. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19

Tvrdnja	Broj (%) ispitanika				
	Nisam zabrinut	Malo zabrinut	Umjereno zabrinut	Jako zabrinut	Ukupno
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	25 (30)	21 (25)	28 (34)	9 (11)	83 (100)
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	22 (27)	31 (37)	15 (18)	15 (18)	83 (100)
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	24 (29)	31 (37)	17 (21)	11 (13)	83 (100)
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	10 (12)	20 (24)	22 (27)	31 (37)	83 (100)
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	25 (30)	24 (29)	20 (24)	14 (17)	83 (100)
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	20 (24)	29 (35)	23 (28)	11 (13)	83 (100)
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	19 (23)	19 (23)	24 (29)	21 (25)	83 (100)
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	30 (36)	26 (31)	16 (19)	11 (13)	83 (100)

Nema značajne razlike u zabrinutosti ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na spol (Tablica 3).

Tablica 3. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na spol

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)		P*
	Muško	Žensko	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	3 (1,5 – 3)	2 (1 – 3)	0,21
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 4)	2 (1 – 3)	0,10
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,12
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	4 (2,5 – 4)	3 (2 – 4)	0,17
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3,5)	2 (1 – 3)	0,60
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,56
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 3,5)	3 (1,75 – 4)	0,57
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	0,35

*Mann-Whitney U test

Ispitanici dobne skupine 30 – 39 godina su značajno umjereno zabrinuti zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi za razliku od ispitanika dobne skupine 40 – 50 godina koji nisu uopće zabrinuti zbog navedene tvrdnje (Kruskal-Wallis test, $P = 0,002$) (Tablica 4).

Tablica 4. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na dob

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)			P*
	19 – 29	30 – 39	40 – 50	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	2 (1 – 3)	3 (2 – 4)	2 (1 – 3)	0,21

Tablica 4. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na dob

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)			P*
	19 – 29	30 – 39	40 – 50	
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	2,5 (2 – 4)	2 (1 – 3,5)	0,21
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	2,5 (2 – 4)	2 (1 – 2,5)	0,08
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	3 (2 – 4)	3,5 (2 – 4)	3 (2 – 4)	0,43
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	3 (2 – 3,25)	2 (1 – 3)	0,17
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 3)	2 (2 – 4)	2 (1 – 3)	0,39
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2,5 (1,25 – 3)	3,5 (2,75 – 4)	3 (1,5 – 3,5)	0,15
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	2 (1 – 3)	3 (1,75 – 3)	1 (1 – 2)	0,002

*Kruskal-Wallis test

Značajno više ispitanika koji su završili neku drugu srednju školu umjereno su do jako zabrinuti zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi za razliku od ispitanika koji su završili gimnaziju ili medicinsku školu (Kruskal-Wallis test, $P = 0,02$) (Tablica 5).

Tablica 5. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na školu

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)			P*
	Drugo	Gimnazija	Medicinska	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	2,5 (1,75 – 3)	3 (2,5 – 3,25)	2 (1 – 3)	0,16
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-	2 (1,75 – 3,25)	2,5 (1 – 4)	2 (1 – 3)	0,81

Tablica 5. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na školu

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)			P*
	Drugo	Gimnazija	Medicinska	
19.				
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1,75 – 3,25)	2 (1 – 4)	2 (1 – 3)	0,78
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	3,5 (2,75 – 4)	4 (2,75 – 4)	3 (2 – 4)	0,09
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 3,25)	3 (1,75 – 4)	2 (1 – 3)	0,08
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 4)	2,5 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,13
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2,75 – 4)	3 (2,5 – 4)	2 (1 – 3)	0,13
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	3,5 (2 – 4)	2,5 (1 – 3,25)	2 (1 – 3)	0,02

*Kruskal-Wallis test

Nema značajne razlike u zabrinutosti ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na godinu studija (Tablica 6).

Tablica 6. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na godinu studija

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)					P*
	1. preddipl	2. preddipl	3. preddipl	1. dipl	2. dipl	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	2 (1,5 – 3)	2 (1 – 4)	0,88

Tablica 6. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na godinu studija

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)					P*
	1. preddipl	2. preddipl	3. preddipl	1. dipl	2. dipl	
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 2)	2 (1 – 3)	2 (1,5 – 3)	2 (1,5 – 4)	2 (1 – 4)	0,64
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 2)	2 (1 – 3)	2 (1,5 – 3)	2 (1,5 – 3,5)	2 (1 – 4)	0,63
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	2,5 (2 – 3,25)	3 (2,25 – 4)	3 (2 – 4)	3 (3 – 4)	2 (2 – 4)	0,53
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	2 (1,5 – 3)	3 (1,5 – 3,5)	2 (1 – 3)	0,62
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 2,25)	2 (1,25 – 3)	2 (2 – 3)	2 (1,5 – 3,5)	2 (1 – 3)	0,55
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	2,5 (1 – 3,75)	3 (2 – 4)	3 (2,5 – 3,5)	4 (2 – 4)	0,27
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	2 (1 – 3)	2 (1 – 2)	2 (1 – 3)	2 (1 – 2)	1 (1 – 4)	0,43

*Kruskal-Wallis test

Ispitanici koji su cijepljeni s dvije doze cjepiva značajnije su umjereno zabrinuti da neće moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19 za razliku od ispitanika koji nisu cijepljeni (Mann-Whitney U test, $P = 0,02$). U ostalim tvrdnjama zabrinutosti s obzirom na cijepljenje nema značajne razlike (Tablica 7).

Tablica 7. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na cijepljenje

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)		P*
	Da, obje doze	Ne	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	0,68
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,28
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,39
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	3 (2 – 4)	3 (2 – 4)	0,13
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2,5 (1 – 3)	2 (1 – 3)	0,29
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,66
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 4)	2 (1 – 3)	0,02
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	0,71

*Mann-Whitney U test

Značajno više ispitanika je koji nisu preboljeli COVID-19 su malo zabrinuti zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi (Mann-Whitney U test, $P = 0,02$) (Tablica 8).

Tablica 8. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom preboljenje

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)		P*
	Da	Ne	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	2 (1 – 3)	2 (1 – 3)	0,57
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	2 (2 – 3)	0,30
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 3)	2 (2 – 3)	0,33
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	3 (1,25 – 4)	3 (2 – 4)	0,82
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 2,75)	2 (1 – 3)	0,17
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 2,75)	2 (2 – 3)	0,17
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	2 (1 – 4)	3 (2 – 3)	0,62
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	1,5 (1 – 2)	2 (1 – 3)	0,02

*Mann-Whitney U test

Ispitanici koji imaju akademski uspjeh dobar značajnije su umjereno zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19 (Kruskal-Wallis test, $P = 0,04$) te su značajnije malo zabrinuti da neće moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19 (Kruskal-Wallis test, $P = 0,04$) za razliku od ispitanika koji imaju akademski uspjeh vrlo dobar ili odličan (Tablica 9).

Tablica 9. Zabrinutost ispitanika tijekom pandemije bolesti COVID-19 s obzirom na akademski uspjeh

Tvrdnja	Medijan (interkvartilni raspon)			P*
	Dobar	Vrlo dobar	Odličan	
Koliko ste zabrinuti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije COVID-19.	3 (2,25 – 3,75)	2 (1 – 3)	2 (1 – 4)	0,04
Zabrinut sam zbog mogućnosti zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 3)	2 (1 – 3)	2 (1 – 4)	0,38
Zabrinut sam zbog vlastitog zdravlja u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 3)	2 (1 – 3)	2 (1 – 4)	0,28
Zabrinut sam zbog mogućnosti da ja prenesem COVID-19 svojoj obitelji po povratku s kliničkih vježbi iz bolnice.	3,5 (2,25 – 4)	3 (2 – 4)	3 (2 – 4)	0,59
Zabrinut sam zbog psihičkog zdravlja svoje obitelji u slučaju moje zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 3,75)	2 (1 – 3)	2 (1 – 4)	0,39
Zabrinut sam zbog mogućeg dugotrajnijeg boravka u bolničkoj sredini u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (2 – 3)	2 (2 – 3)	2 (1 – 3)	0,56
Zabrinut sam da neću moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19.	3 (3 – 4)	2 (1 – 3)	3 (2 – 4)	0,04
Zabrinut sam zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi.	2,5 (2 – 3)	2 (1 – 3)	2 (1 – 4)	0,40

*Kruskal-Wallis test

5. RASPRAVA

Istraživanje je provedeno uz pomoć anketnog *online* upitnika na uzorku od 83 studenata studija sestrinstva gdje je analizirana zabrinutost ispitanika prilikom obavljanja kliničkih vježbi u bolnicama tijekom pandemije bolesti COVID-19.

Počevši od općih podataka anketnog upitnika koji analizira sociodemografska obilježja studenata, samo 21% studenata su muškarci, no navedeno obilježje nije utjecalo na razlike u zabrinutosti tijekom pandemije bolesti COVID-19 u odnosu na žene. Mnoga druga istraživanja pokazuju kako su žene zabrinutije od muškaraca što su pokazali i rezultati jednog istraživanja koje je provedeno na uzorku od 215 ispitanika, studenata sestrinstva u Izraelu (22).

Nadalje, dob studenata utjecala je na zabrinutost. Ispitanici dobne skupine 30-39 godina umjereno su zabrinuti zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi za razliku od ispitanika dobne skupine 40-50 godina koji nisu uopće zabrinuti. Mnoga druga istraživanja također pokazuju kako mlađa dobna skupina izražava veći rezultat zabrinutosti što je pokazalo i jedno istraživanje s Filipina koje je uključivalo 1879 ispitanika (23). Ovo možemo povezati s iskustvom koje stariji ispitanici imaju o epidemijama ili pandemijama koje su do sada proživjeli, a koje su uzdrmale cijeli svijet. Također, značajno više ispitanika koji nisu preboljeli bolest COVID-19 su zabrinuti zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze.

Možemo primijetiti kako značajno više ispitanika koji su završili neku drugu srednju školu su umjereno do jako zabrinuti zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi za razliku od ispitanika koji su završili gimnaziju ili medicinsku školu. Za razliku od ovog, istraživanje provedeno na španjolskim studentima pokazuje kako su studenti zdravstvenog usmjerenja zabrinutiji od ostalih studenata (24). Studenti zdravstvenih studija osvješteniji su o mogućim posljedicama zaraze pa izražavaju veću zabrinutost.

Godina studija studenata nije značajno utjecala na zabrinutost za vrijeme pandemije, što nije slučaj u ostalim istraživanjima. Istraživanje provedeno na španjolskim studentima pokazuje kako su zabrinutiji studenti nižih godina studija, od onih na višim godinama (24). Razlog navedenom može biti veći broj informacija i naučenih sadržaja kroz godine studiranja. Osim toga, ispitanici koji imaju lošiji uspjeh na fakultetu zabrinutiji su za razne aspekte zdravlja.

Ispitanici koji su cijepljeni s dvije doze cjepiva značajnije su umjereno zabrinuti da neće moći biti u kontaktu s ranjivim članovima obitelji dulje vrijeme u slučaju zaraze u bolnici prilikom obavljanja kliničkih vježbi tijekom pandemije bolesti COVID-19 za razliku od ispitanika koji nisu cijepljeni.

Studenti sestrinstva se za vrijeme pandemije suočavaju s velikim stresom zbog cjelokupne situacije te iz toga razloga postoji potreba za dodatnim edukacijama. Studenti sestrinstva su važna karika u lancu zdravstvenog sustava koja će dugi niz naraštaja biti na prvoj crti obrane. Naglasak se stavlja na profesore i suradnike da pronađu i uvedu potrebne promjene i mjere sigurnosti u kliničku praksu kako bi zaštitili studente i pacijente te osigurali standarde za buduće pandemije (25).

6. ZAKLJUČAK

Temeljem provedenog istraživanja i dobivenih rezultata mogu se izvest slijedeći zaključci:

1. Istraživanje je pokazalo kako nema razlike u zabrinutosti ispitanika u odnosu na spol za razliku od dobi, gdje je mlađa populacija izrazila manju razinu zabrinutosti.
2. Prethodno obrazovanje ima značajan utjecaj na zabrinutost. Pokazano je da kod ispitanika koji su završili neku drugu srednju školu postoji umjerena do jaka zabrinutost zbog socijalne stigmatizacije u slučaju zaraze virusom prilikom obavljanja kliničkih vježbi za razliku od ispitanika koji su završili gimnaziju ili medicinsku školu. Ne postoji statistički značajna razlika u zabrinutosti ispitanika obzirom na godinu studija.
3. Ispitanici koji su cijepljeni s dvije doze cjepiva kao i ispitanici koji su preboljeli COVID-19 zabrinutiji su od ostalih ispitanika.
4. Postoje razlike u razini zabrinutosti u odnosu na akademski uspjeh. Razina zabrinutosti veća je kod ispitanika koji imaju akademski uspjeh dobar za razliku od ispitanika koji imaju akademski uspjeh vrlo dobar ili odličan.

7. SAŽETAK

Cilj istraživanja: Ispitati zabrinutost studenata tijekom kliničkih vježbi, a uslijed pandemije COVID-19 u odnosu na dob, prethodno obrazovanje, godinu studija, cijepljenje, preboljenje bolesti COVID-19 i akademski uspjeh.

Nacrt studije: Presječno istraživanje

Ispitanici i metode: U istraživanju je sudjelovalo 83 studenata sestrinstva Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek. Podaci su prikupljeni putem *online* upitnika u trajanju od 5-7 minuta.

Rezultat: Obrađeni su podaci 83 studenta sestrinstva od kojih su 66 žena i 17 muškaraca. Podaci su pokazali kako mlađa dob i prethodno obrazovanje koje nije medicinska škola ili gimnazija negativno utječu na zabrinutost studenata. Također, niži akademski uspjeh i ispitanici koji su preboljeli COVID-19 zabrinutiji su od ostalih ispitanika.

Zaključak: Tijekom pandemije bolesti COVID-19 postoji velika razina zabrinutosti za razne aspekte zdravlja prilikom obavljanja kliničkih vježbi te je za sve studente potrebna dodatna edukacija o mjerama prevencije zaraze.

Ključne riječi: COVID-19; klinička praksa; pandemija; sestrinstvo; studenti; zabrinutost

8. SUMMARY

Concerns of nursing students during clinical practice in the midst of COVID -19 pandemic

Aim of the research: Examining students' concerns during clinical practice throughout the COVID-19 pandemic in relation to age, prior education, year of study, vaccination, COVID-19 disease recovery, and academic achievement.

Study design: Cross-sectional research

Data subjects and Methods: 83 nursing students from the Faculty of Dental Medicine and Health in Osijek participated in the research. Data was collected through an online questionnaire lasting 5 to 7 minutes.

Results: Data collected from 83 nursing students were processed, of which 66 were women and 17 were men. The data showed that younger age and prior education other than medical school or high school negatively affect students concerns. Furthermore, lower academic achievement and respondents who overcame COVID-19 are more concerned than other respondents.

Conclusion: During the COVID-19 pandemic, there is a high level of concern for various health aspects when performing clinical practice. Additionally, all students need further education on infection prevention measures.

Keywords: COVID-19; clinical practice; concern; nursing; pandemic; students

9. LITERATURA

1. Long M, Aye J. Science response to CoVID-19. *ChemMedChem*. 2021;16:2288-314.
2. Mohamadian M, Chiti H, Shoghli A, Biglari S, Parsamanesh N, Esmailzadeh A. COVID-19: Virology, biology and novel laboratory diagnosis. *J Gene Med*. 2021;23:e3303.
3. Bilinska M, Zadurska M, Czochrowska E. COVID-19: the current knowledge. *Orthodont Forum*. 2020;15(1):27-36.
4. Chuan-bin S, Yue-ye W, Liu Geng-hao L, Zhe L. The role of the eye in transmitting human coronavirus. what we know and what we do not know. *Front Pub Health*. 2020;8:155.
5. Ye Q, Wang B, Mao J, Fu J, Shang S, Shu Q, Zhang T. Epidemiological analysis of COVID-19 and practical experience from China. *J Med Virol*. 2020;92(7):755-69.
6. Hewings-Martin Y. How do SARS and MERS compare with COVID-19? Dostupno na stranici: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/how-do-sars-and-mers-compare-with-covid-19> datum pristupa: 01.09.2021.
7. Salian V, Wright J, Vedell P, Nair S, Li C, Kandimalla M, i sur. COVID-19 transmission, current treatment, and future therapeutic strategies. *Mol Pharmac*. 2021;18(3):754-71.
8. Das A, Sengupta P, Dutta S, Slama P, Bhattacharjee S, Roychoudhury S, i sur. Viral pandemics of the last four decades: Pathophysiology, health impacts and perspectives. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(24):9411.
9. Akin L, Gokan Gozel M. Understanding dynamics of pandemics. *Turk J Med Sci*. 2020;50(S1-1):515-19.
10. Piret J, Boivin G. Pandemics throughout history. *Front Micob*. 2020;11:6317.
11. Fuzeki E, Groneberg D, Banzer W. Physical activity during COVID-19 induced lockdown: recommendations. *J Occupat Med Toxicol*. 2020;15:25.
12. Yadav R K, Baral S, Khatri E, Pandey S, Pandeya P, Neupane R, i sur. Anxiety and depression among health sciences students in home quarantine during the COVID-19 pandemic in selected provinces of Nepal. *Front Public Health*. 2021.
13. Ramos-Morcillo A J, Leal-Costa C, Moral-Garcia J E, Ruzafa-Martinez M. Experiences

of nursing students during the abrupt change from Face-to face to e-Learning education during the first month of confinement due to COVID-19 in Spain. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17:5519.

14. Aslan H, Pekince H. Nursing students views on the COVID-19 pandemic and their perceived stress levels. *Perspect Psych Care*. 2020; 1-7.

15. Kaul V, Gallo de Moraes A, Khateeb D, Greenstein Y, Winter G, Chae J, i sur. Medical education during the COVID-19 pandemic. *CHEST Journal*. 2020;12:26.

16. Kaup S, Jain R, Shivalli S, Pandey S, Kaup S. Sustaining academics during COVID-19 pandemic: The role of online teaching-learning. *Ind J Ophthalmol*. 2020;68(6):1220-21.

17. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek. Dostupno na adresi: <http://www.fdmz.hr/index.php/hr/>. Datum pristupa 10.09.2021.

18. Odjeća i oprema za zdravstveno osoblje u svrhu sprječavanja zaraze korona virusom i drugim jako zaraznim bolestima. Dostupno na adresi: https://www.cochrane.org/hr/CD011621/OCCHEALTH_odjeca-i-oprema-za-zdravstveno-osoblje-u-svrhu-sprjecavanja-zaraze-korona-virusom-i-drugim-jako. Datum pristupa: 20.09.2021.

19. Miše D. Osobna zaštitna oprema-Upute za zdravstvene djelatnike – COVID-19 [2019-nCoV]. *Sestrinski glasnik*. 2020;25:12-6.

20. Ministarstvo zdravstva. Dostupno na stranici: <https://cijepise.zdravlje.hr/#1614285143851-75cbb895-37b4>. Datum pristupa: 20.09.2021.

21. Marušić M, i sur. *Uvod u znanstveni rad u medicini*. 5. Izd. Zagreb: Medicinska naklada; 2013.

22. Savitsky B, Findling Y, Erel A, Hendel T. Anxiety and coping strategies among nursing students during the covid-19 pandemic. *Nurse Educ Pract*. 2020;46:102809.

23. Tee ML, Tee A, Anlacan JP, Aligam KJG, Reyes PWC, Ho R, i sur. Psychological impact of COVID-19 pandemic in the Philippines. *J Affect Disord*. 2020; 277:379-91.

24. Martinez_Lorca M, Martinez-Lorca A, Criado Alvarez JJ, Cabanas Armesilla D, Latorre J M. The fear of COVID-19 scale: Validation in spanish university students. *Psych Res.* 2020; 293:113350.

25. Hamadi HY, Zakari N, Jibreel E, Nami F, Smida J, Ben Haddad H. Stress and coping strategies among Nursing Students in clinical practice during COVID-19. *Nurs Rep.* 2021; 11:629-39.